

ORDO FRATRUM
MINORUM

Pismo

PRIGODOM SMRTI PAPE FRANJE

Fra Massimo Fusarelli, OFM

PISMO CIJELOM REDU MANJE BRAĆE, SIROMAŠNIM SESTRAMA
SVETE KLARE I SESTRAMA KONČECIONISTAMA, SESTRAMA
PRIDRUŽENIH USTANOVA, LAICIMA I ŽENAMA NAŠE OBITELJI.

Draga braćo i sestre,

Gospodin vam dao mir!

Dirnutog i zahvalnog srca, obraćam se svima vama u trenutku kada Crkva i cijeli svijet oplakuju odlazak pape Franje, prvog pontifeksa u povijesti koji je izabrao ime našeg serafskog oca. Taj izbor, koji je učinio na večer njegova izbora, od početka je otkrio smjer njegova pontifikata: uvijek novi povratak evanđeoskoj jednostavnosti, Crkvi bliskoj siromasima, prvenstvu milosrđa i susreta sa svakom ljudskom osobom.

„Nemoć i nevolja“ snažno su pohodili papu Franju u ovom posljednjem razdoblju, dopuštajući nam da vidimo kako vjernik kršćanin i pastir ide u susret „sestri smrti“: veoma dragocjeno svjedočanstvo u ovom našem vremenu koje od svega čini spektakl i ima tendenciju nijekanja bolesti i smrti: sa strpljivošću i u svemu slaveći Svevišnjeg i dobrog Gospodina. I na tome smo mu zahvalni!

Proročansko ime koje je postalo program

Svi se sjećamo riječi kojima je papa Franjo obrazložio odabir svog imena: Franjo, čovjek siromaštva, čovjek mira, čovjek koji ljubi i štiti stvoreno. Ta se trostruka dimenzija neprestano očitovala tijekom njegove Petrove službe. Nije to bilo jednostavno štovanje Asiškoga sveca, nego istinski program života i pontifikata, povratak na bitnost Evanđelja koje je tako obilježilo put Siromaha.

Evanđelje *sine glossa*

U središtu riječi i djela pape Franje bilo je neposredno i izravno čitanje Evanđelja, isto ono koje je potaknulo Franju Asiškog da kaže: „To je ono što želim, to je ono što tražim, to je ono za čim čeznem svim srcem“. Vidjeli smo kod Svetog Oca tu sposobnost da shvati bit evanđeoske poruke bez nadogradnji, bez kompromisa sa svjetovnom logikom, s neposrednošću koja je izravno pogađala srca ljudi.

Ignacijanska duhovnost koja je oblikovala Papu bila je na divan način isprepletena s franjevačkom osjetljivošću u kontemplativnom odnosu prema Božjoj riječi, u sposobnosti da se Kristovo tijelo „vidi i dodiruje“ u siromasima i patnicima svake vrste, u neprestanom traženju volje Božje kroz razlučivanje.

Magisterij s franjevačkim korijenima

Nauk pape Franje ispunjen je mnogim franjevačkim intuicijama, proširujući ih i aktualizirajući za naše vrijeme. Dvije enciklike s izričitim franjevačkim naslovom - *Laudato Si* i *Fratelli tutti* - najcjelovitiji su izraz toga, ali i cijeli je korpus njegova učenja prožet tom osjetljivošću.

Papa je u *Laudato Si* preuzeo kozmičko-relacijsku viziju Pjesme o stvorenjima, gdje Franjo Asiški priznaje bratstvo sa svim stvorenjima, nazivajući ih “sestrama” i “braćom”. Ova vizija je razvijena u integralnoj ekologiji, koja prepoznaje duboku povezanost između prirodnog okoliša, ljudskog društva i duhovne dimenzije. “Sve je povezano” i enciklika odražava da je “sve odnos” onaj koji je Siromah živio u odnosu na stvaranje. Apostolska pobudnica *Querida Amazonia* također nastavlja tu liniju, proširujući franjevačku brigu za stvorenja na obranu domorodačkih kultura i njihovih teritorija.

U *Fratelli tutti*, Papa se poziva na Franjino iskustvo sa sultanom, predlažući “društveno prijateljstvo” kao paradigmu našeg vremena: razoružani susret s drugim, sposobnost prepoznavanja brata izvan svake vjerske ili kulturne barijere. Ali također je preuzeo i Franjinu intuiciju o univerzalnom bratstvu, o pravdi kao dimenziji ljubavi i o pomirenju koje proizlazi iz malenosti. “Dobri Samaritanac” ove enciklike upućuje nas na Franju koji grli gubavca, prepoznajući u njemu ne samo brata, nego i Krista patnika.

I u drugim poslanicama kao što su *Evangelii Gaudium* i *Gaudete et Exsultate* nalazimo duboko franjevačke teme: radost koja proizlazi iz susreta s Evanđeljem, jednostavnost kao put do svetosti, milosrđe kao Božje ime, sklonost prema siromašnima kao kriterij evanđeoske istine. Čak i apostolska pobudnica *Amoris Laetitia* podsjeća na onu dimenziju istinske, nježne i konkretne ljubavi koja je obilježavala Franju u njegovom odnosu sa svakom osobom.

Ne možemo, osim toga, zaboraviti kako Bula indikta izvanrednog jubileja milosrđa, *Misericordiae Vultus*, podsjeća na iskustvo Franje koji je u svom susretu s gubavcem otkrio milosrdno lice Boga. Ili kako poslanica *Admirabile signum* o značenju jaslca podsjeća na Božić iz Greccia, gdje je Franjo želio “vidjeti očima tijela” siromaštvo i poniznost utjelovljenja.

Sav se ovaj nauk ogleda u viziji Crkve koja veoma nalikuje onom primitivnom franjevačkom bratstvu: Crkva u izlasku, ne samoreferentna, nego siromašna i za siromašne, ona koja nastoji ponovno uspostaviti dostojanstvo odbačenih, koja postaje “poljska bolnica” za liječenje rana čovječanstva, a ne tvrđava ukorijenjena u vlastitoj sigurnosti. Možemo reći da je vizija Crkve kao naroda Božjega na hodočašću kroz povijest, koja je sazrijevala s Drugim vatikanskim saborom, u našem pokojnom Svetom Ocu našla uvjerenog i hrabrog svjedoka i stvaraoca.

Geste koje govore u tišini paradoksa

Poput našeg serafskog oca, papa Franjo je svoj pontifikat utkao u geste koje su žive prisposode, jezik bez riječi koji nas poziva da gledamo dalje od privida. Nije li ispruženom rukom prema muškarcu unakaženom neurofibromatozom srušio ka-

none ljepote, pokazujući da je autentično lice ono koje se zna susresti s krhkošću? Kad je otišao na Lampedusu i Lezbos, nije li geografske periferije pretvorio u duhovne centre, učinivši odbačene migrante gospodarima nove geografije srca? A što je s njegovim nogama koje je, pranjem zatvoreničkih, razotkrilo evanđeoski paradoks prema kojemu je onaj koji služi veći od onoga koji je služen?

Nije li svojim osamljenim likom koji moli na pustom Trgu svetog Petra pokazao da praznina može biti rječitija od mnoštva, da nametnuta udaljenost može roditi novu duhovnu blizinu? U tim gestama nalazimo odjek Franje koji grli ono od čega svi bježe, koji ide razoružan tamo gdje svi idu s oružjem, koji govori s pticama kad ljudi ne žele slušati.

A što je s izborom da živi u Santa Marti? Nije li to način da nam se kaže da su blizina i jednostavnost od velike vrijednosti? Ili o tome da ulazi u male automobile kada bi protokol dopuštao druga vozila? Ne uči li nas ovo da prava sigurnost leži u zajedničkoj ranjivosti? Naposljetku, ne pokazuje li nam njegov izravni govor da autentična dubina ne treba komplicirane riječi, nego jednostavnost koja je, kako je rekao naš otac Franjo, “sestra mudrosti”?

Govor pape Franje, neposredan, konkretan, na trenutke i kolokvijalan, podsjetio nas je na propovijedanje svetog Franje, koji je jednostavnim slikama, razumljivim prisposobama, elokventnim gestama dopirao do srca ljudi. Poput Siromaha koji je propovijedao pticama i skladao pjesme na narodnom jeziku, papa Franjo uspio je pronaći načine komuniciranja koji mogu nadići društvene i kulturne barijere.

Njegovi neologizmi (“misericordiare”, “primerear”), njegove pastoralne metafore (Crkva kao “poljska bolnica”), njegove jasne slike (pastiri koji “mirišu na ovce”) dali su novu svježinu evanđeoskoj poruci svih vremena, učinivši je pristupačnijom suvremenom svijetu.

Duhovnost ukorijenjena u susretu

U raznim porukama koje je papa Franjo uputio našoj franjevačkoj obitelji tijekom svog pontifikata, jasno se vidi ono što je on sam smatrao srcem duhovnosti našeg serafskog Oca. U svom govoru Crkvenoj koordinaciji za Osamstotu franjevačkih obljetnicu 31. listopada 2022. izjavio je: «Franjo je čovjek mira, čovjek siromaštva, čovjek koji ljubi i slavi stvorenje; ali koji je korijen svega ovoga, koji je izvor? Isus Krist. Zaljubljen je u Isusa Krista i idući za njim ne boji se napraviti ludu od sebe nego ide naprijed. Izvor svih njegovih iskustava je vjera.»

Ta vjera ima svoje srce u susretu s raspetim i uskrslim Kristom i očituje se konkretno u susretu sa siromasima. Kao što nas je Sveti Otac podsjetio u svojoj poruci našem Generalnom kapitolu 2021.: „Obnavljanje vlastite vizije: to se dogodilo

mladom Franji Asiškog. To i sam potvrđuje kada pripovijeda o iskustvu koje u svojoj Oporuci stavlja na početak svog obraćenja: susret s gubavcima, “kada se gor-ko pretvorilo u slast duše i tijela”. U korijenu vaše duhovnosti taj je susret s naj-manjima i onima koji pate, u duhu ‘činjenja milosrđa’. Bog je dotaknuo Franjino srce kroz milosrđe koje je pružio njegovu bratu, a nastavlja doticati i naša srca kroz susrete s drugima, osobito s onima najpotrebnijima.”

Ove riječi osvjetljavaju kristološku dimenziju opcije za siromašne kod Franje Asiškog i kod pape Franje. Za obojicu susret sa siromasima nije aktivnost među ostalima, nego temeljno iskustvo njihova obraćenja, teološko mjesto gdje se sam Krist otkriva. Siromah je “znak, gotovo sakrament prisutnosti Božje”, kako je ust-vrdio Papa, a susret s njim sposoban je gorčinu postojanja preobraziti “u slast duše i tijela”.

Što se tiče asiškog sveca, i za papu Franju ova pozornost prema siromasima otvara nove putove samom razumijevanju vjere. Siromasi tako postaju ne samo primatelji naše ljubavi, nego i naši duhovni učitelji koji nas evangeliziraju. “Siromasi nas spašavaju”, često je ponavljao Papa, jer nas otkidaju od autoreferencijalnosti, od iluzije samodostatnosti, od idolopoklonstva bogatstva i vraćaju nas biti Evanđelja.

Njegovo uspostavljanje Svjetskih dana siromaha, stvaranje “Petaka milosrđa” ti-jekom Izvanrednog jubileja, pozornost na “egzistencijalne periferije” bili su kon-kretni izrazi ove duboko kristocentrične vizije opcije za siromahe. Svojim gestama nježnosti prema bolesnicima, zatvorenici, migrantima, beskućnicima, invalidi-ma, napuštenim starcima, papa Franjo je pokazao da istinska reforma Crkve nužno prolazi kroz susret s Kristom u siromasima, baš kao što je autentično obraćenje Franje Asiškog započelo zagrljajem gubavca.

„Ne ljubimo riječima nego djelima“, neprestano nas je podsjećao jer se upravo u konkretnom susretu sa siromasima naša vjera čisti, produbljuje i pretvara u auten-tično nasljedovanje siromašnog i raspetog Krista.

Franjevačka „mjesto“ u duhovnom itineraru pape Franje

Papa Franjo je u svom govoru u povodu Franjevačkih obljetnica iznio duhovni itinerar nadahnut mjestima koja su obilježila život svetoga Franje, a koja su duboko obilježila i njegov pontifikat.

Prva postaja je Fonte Colombo, mjesto Regule, zajedno s Grecciom, mjestom jaslica. Tu je Papa vidio “snažan poziv da se u utjelovljenju Isusa Krista ponovno otkrije ‘put’ Božji”. Utjelovljenje je doista bilo u središtu učenja pape Franje, koji je uvijek inzistirao na konkretnosti kršćanske vjere, na njezinoj sposobnosti da “dota-kne tijelo” čovjeka patnika, na odbacivanju svakog bestjelesnog spiritualizma.

Druga postaja je La Verna, mjesto stigmi, koje predstavljaju “posljednji pečat” koji čini sveca izjednačenim s raspetim Kristom i sposobnim prodrijeti u ljudsku priču, korjenito obilježenu boli i patnjom”. Ovo otajstvo križa, koje je Franjo nosio utisnuto u vlastito tijelo, također je bilo u središtu propovijedanja i pastoralnog djelovanja pape Franje, koji je uvijek nastojao donijeti Kristovu utjehu raspetima povijesti.

Konačno, Asiz, s Franjinim tranzitom u Porcijunkuli, koji “otkriva bit kršćanstva: nadu u vječni život”. Znakovito je da je papa Franjo svoje prvo apostolsko putovanje odlučio imati u Asiz, i da se ondje više puta vraćao, da bi naglasio kako se kršćanska nada rađa upravo iz evanđeoskog siromaštva, iz nenavezanosti koja nas čini slobodnima jer smo potpuno povjereni Bogu.

U ovom duhovnom itineraru, koji ide od Pravila preko Rana do Transitusu, možemo vidjeti savršenu sintezu puta koji je papa Franjo predložio Crkvi tijekom svog pontifikata: kontinuirani povratak evanđeoskoj čistoći, prolazeći kroz suoblježenje raspetom Kristu, kako bi se dosegla punina kršćanske nade.

Budućnost koju je papa Franjo sanjao za nas

U svojoj poruci našem Generalnom kapitolu 2021., Sveti Otac nas je potaknuo da nas ne obuzme obeshrabrenje pred izazovima s kojima se Red suočava u mnogim dijelovima svijeta: „Dok se vi u velikom dijelu Reda suočavate s izazovima brojčanog pada i starenja, ne dopustite da vas tjeskoba i strah spriječe da otvorite svoja srca i umove obnovi i revitalizaciji koju Duh Božji nadahnjuje u vama i među vama. Imate neprocjenjivo bogatu duhovnu baštinu, ukorijenjenu u evanđeoskom životu i obilježenu molitvom, bratstvom, siromaštvom, malenošću i itinerancijom.”

I zaključio je ovim riječima koje mi danas želimo primiti kao duhovnu oporuku:

«Neka Svevišnji, Svemogući, Dobri Gospodin učini da budete i postanete sve vjetrodostojniji i radosniji svjedoci Evanđelja; da vodite jednostavan i bratski život; i neka vas vodi putevima svijeta da s vjerom i nadom sijete sjeme Radosne vijesti.»

Ove riječi odzvanjaju i danas kao poziv da se ne zatvaramo u nostalgiju za prošlošću koja se neće vratiti, niti da nas paralizira strah od neizvjesne budućnosti, nego da živimo puninu sadašnjosti s kreativnošću i odvažnošću koju nam daje Duh. Ovo je najljepši način da poštujemo duhovnu baštinu koju nam papa Franjo ostavlja: da budemo muškarci i žene nade, sposobni vidjeti dalje od poteškoća sadašnjeg trenutka i da znamo razaznati znakove Božje prisutnosti u povijesti.

Kako nas je podsjetio u svom govoru u povodu Franjevačkih obljetnica, pozivajući se na riječi brata Massea Franji: „Zašto te cijeli svijet slijedi i zašto se čini da te svaka osoba želi vidjeti i čuti i poslušati te?“ Da bismo pronašli odgovor, rekao nam je Papa, „trebamo se staviti u školu Siromaška, pronalazeći u njegovom evanđeoskom životu put kako slijediti Isusove stope. Konkretno, to znači slušati, hodati i naviještati sve do periferija.“

Pouka za nas franjevce

Život i nauk pape Franje predstavljaju za nas franjevce snažan poziv da ponovno otkrijemo bit naše karizme, da se vratimo u srce Evanđelja, da živimo s većom autentičnošću naš poziv kao braća i maleni.

Njegov nas primjer poziva na trajno obraćenje, da napustimo svoju sigurnost i izađemo ususret drugima, osobito najsiromašnijima, da hrabro prihvatimo izazove našeg vremena, da budemo promicatelji mira u rastrzanom svijetu, da zaštitimo stvoreno kao naš zajednički dom.

U ovom trenutku boli, ali i duboke zahvalnosti, sakupimo ovu duhovnu ostavštinu koja nam je povjerena, obvezujući se živjeti je s obnovljenim entuzijazmom u našim bratstvima i u našim službama.

Zaključak: s Marijom u budućnost

Dok povjeravamo dušu pape Franje milosrđu Očevu, ne možemo zaboraviti još jednu temeljnu crtu koju su Papa i asiški svetac dijelili: sinovsku ljubav prema Djevici Mariji. Poput Franje, koji ju je pozdravio kao “Djevicu koja je postala Crkva” i “Palača, Svetohranište i Stan” Gospodnji, papa Franjo također je pokazao vrlo nježnu odanost prema njoj koja je “Gospodina veličanstva učinila našim bratom” (Sveti Bonaventura, Legenda Maior 3).

Papa je u svojoj službi neprestano podsjećao na središnje mjesto Marije u povijesti spasenja, ne kao pomoćnog lika, nego kao aktivnog protagonista božanskog plana. Hodočastio je u mnoga marijanska svetišta, od prvoga dana svoga pontifikata kada je otišao u Santa Maria Maggiore, do posjeta Fatimi, Loretu, Aparecidi i mnogim drugim mjestima marijanske pobožnosti u svijetu.

Njegova molitva pred Marijinom ikonom “Salus Populi Romani” prije i nakon svakog apostolskog putovanja podsjeća na Franjinu gestu koji je prije smrti želio biti odveden u Santa Maria degli Angeli. U obojici vibrira ono potpuno povjerenje u Majku koje karakterizira naše najautentičnije svece.

Papa Franjo često je naglašavao kako u Mariji nalazimo sintezu onoga što smo kao Crkva pozvani biti: gostoljubiva, generativna, kontemplativna, misionarska. Njegova pobudnica "Crkva u pokretu" odjekuje poput jeke "Magnificata", gdje je Marija, nakon što je pozdravila Riječ, "ustala i požurila" da dovede Isusa Elizabeti. Taj Marijin misionarski dinamizam isti je onaj koji je Franjo Asiški utjelovio u svom putujućem životu i koji je Papa predložio kao uzor Crkvi našega vremena.

Mariologija pape Franje, poput one Siromaška, nikada nije bestjelesna ili sentimentalna, već duboko kristocentrična i crkvena. Marija je "prva učenica", ona koja čuva Riječ i hodi u vjeri; ona je "Majka Crkve" koja neprestano rađa novu djecu u boli podno križa; To je "Zvijezda evangelizacije" koja vodi naše korake u naviještanju Evanđelja do kraja svijeta.

Dok cijeli život i apostolsko djelovanje pape Franje povjeravamo Očevu milosrđu, molimo Gospodina, po zagovoru Marije Bezgrješne, Kraljice Reda, i našeg serafskog Oca, da u svojoj Crkvi podigne pastire po svome srcu, sposobne voditi Božji narod s istom evanđeoskom mudrošću, s istim suosjećanjem prema patnicima, s istom žarkom ljubavlju prema Kristu u kojoj smo vidjeli kako sija ovaj veliki Papa.

Uz serafski blagoslov,

Fra Massimo Fusarelli OFM

Fra Massimo Fusarelli, OFM

Generalni ministar

Prot. 114160/MG-72-2025

ORDO FRATRUM
MINORUM

Curia Generalis
Via di S. Maria Mediatrice, 25
00165 Roma, Italia
www.ofm.org